

ODNOS SEKUNDARNE DOBITI PREMA PROGRESIVNOJ GRATIFIKACIJI

ALEN GREŠ i NEDA ESAPOVIĆ GREŠ¹

Hrvatska udruga za promicanje prava pacijenata i

¹*Klinički bolnički centar Zagreb, Klinika za psihijatriju, Zagreb, Hrvatska*

Gratifikacija je osnovni motivacijski čimbenik sveukupne životne djelatnosti. Regresivna gratifikacija spontani je proces. Susrećemo je u psihopatologiji i jedna je od definicija sekundarne dobiti. Progresivna gratifikacija je najbliža definiciji sekundarne dobiti. Integralni je dio empatijske sposobnosti. Progresivna gratifikacija osigurava spoznaju u tijeku empatije i autoempatije. O njoj ovisi stupanj zrelosti ega. Sposobnost progresivne gratifikacije usko je povezana s tolerancijom. Tolerancija osigurava gratificirajući doživljaj kako prisustvom emocija tako i u tijeku njihove kontrole. Identifikacijskim procesom s psihoterapeutom, u tijeku psihoterapije bolesnik postupno napušta svoju regresivnu gratifikaciju u korist progresivne. Pri tom je značajna spoznaja da se gratifikacijski doživljaj nije umanjio nego je samo promijenio cilj.

Ključne riječi: sekundarna dobit, progresivna gratifikacija, sublimacija, identifikacija, empatija

Adresa za dopisivanje: Alen Greš, dr. med.

Hrvatska udruga za promicanje prava pacijenata

Slovenska 2

10 000 Zagreb, Hrvatska

Mob: 095/884-5451; e-pošta: alengres@gmail.com

UVOD

Regresivna gratifikacija može se smatrati drugim terminom za sekundarnu dobit. Ako se u središte pozornosti stavi gratifikacija, tada na sekundarnu dobit treba gledati kao na dobitak ili zadovoljstvo. No, zadovoljstvo, koje je također i posljedica dobitka, osnovni je smisao života, bilo da je riječ o primarnom, sekundarnom ili tercijalnom zadovoljstvu. Da bi se još više približili sekundarnoj dobiti moramo naglasiti da je riječ o zadovoljstvu (kojemu pripada i dobitak) iz stvarnosti. Jedino još treba pojasniti regresivni čimbenik u tome stjecanju zadovoljstva i tu regresiju razgraničiti od progresije. No, to nije nimalo lako. Najprije potražimo u svakidašnjem životu, što znači izraz regresija. To je ponašanje koje priliči mla-

dem uzrastu no što je kronološka dob osobe u regresiji. Osim toga u regresivni okvir ulazi i pojava koja je neprikladna za određenu sredinu. Tako npr. u grupi koja sebe smatra kulturno izgrađenijom, ruralno ponašanje je regresija. Regresiji pripadaju i pojave iz povijesno ranijih razdoblja. Jednom riječju, regresivno je ponašanje siromašno u sublimaciji. Nerijetko se, ipak, dozvoljava ili čak promiče regresivno ponašanje ili regresivne pojave. Folklor, stari i originalni objekti vrijedniji su od suvremenih. Gratifikacija od takvih regresivnih pojava ne smatra se negativnom. Štoviše, osoba koja je ostvarila materijalni uspjeh prenoseći takvu „regresiju“ u suvremenost, smatra se vrlo uspješnom (1).

Progresivna gratifikacija bi značila, sažmemo li i preokrenemo sve što je rečeno za regresivnu gratifikaciju, dobitak ili zadovoljstvo u pojavama koje sadrže, nedvojbeno, mnogo sublimacija.

Osnovni je cilj svake ljudske djelatnosti gratifikacija (2). Gratifikacija je stanje u kojemu je prethodna želja zadovoljena. To je stanje u kojem je netko svjestan da je upravo postigao željenu svrhu ili uvjet. Kod životinje gratifikacija nastaje poslije redukcije nagona ili konzumatorskog odgovora (u oba je slučaja smanjen potencijal potrebe). Suprotna pojava gratifikaciji je razočaranje. Psihoanalitičkim rječnikom, pojava suprotna gratifikaciji je frustracija (3). Izaziva ju trauma koju Fenichel definira kao doživljaj nagomilanih potreba, odnosno kao pulzijski energetska višak kojega se razina ne može smanjiti zbog nedostatka objekta „pražnjenja“ ili smetnji u kanalima kroz koje se to pražnjenje odvija (4). Smetnje u kanalima bilo koje geneze doživljavaju se funkcionalno kao gubitak objekta (5). Traumatski doživljaj, tj. gubitak objekta ili veze s objektom, posljedica je separacije u širem smislu značenja toga pojma. Anticipacija traume, tj. mogućnost da objekt (gratifikacija) jednog trenutka postane nedostizan, bolesnikov ego doživljava kao tjeskobu.

Zdrav razvoj selfa pretpostavlja, u okvirima vlastite integracije (u koju se uključuje i integracija s objektom, te s dobrim i lošim polovima selfa i objekta), stvaranje struktura koje u progresivnoj funkciji vremena ostvaruju gratifikaciju s objektima koji na društvenoj ljestvici prezentiraju zrelije ponašanje i psihički kvalitetniju razinu življenja (6). Individua je na višem stupnju razvitka. Što je viši stupanj?

Prema S. Freudu (7), u biologiji je teško reći što je viši nagon. Viši je nagon često kažnjen kržljanjem u nekoj drugoj točki određene individue. Kada je riječ o kvalitetnijem životu ili o progresivnijem impulsu (jasno u odnosu na objekt), tada je prema S. Freudu obično riječ o djelovanju vanjskih sila koja tjeraju prilagođavanju. Nagon tad uspije zadržati nametnute promjene koje postaju unutrašnji izvor ugođe, dakle, na samom su početku spomenute gratifikacije. Riječ je ovdje o sublimaciji (7).

Sublimacija dolazi od grčke riječi *sublimus*, što znači uzvišen (8). Kohutu sublimacija može biti premještanje potreba za taktilnom sublimacijom na vizualno područje. To je onda sublimacija na novom području (9).

Sublimacija nije samo obrambeni mehanizam kako se definira s psihoanalitičkog stajališta (ovoj bi definiciji odgovarala promjena objekta). Ona je pretvorba neurohumoralne energije u psihičku (zbog toga govorimo o promjeni ustrojstva selfa). Sublimacija je, nadalje, sposobnost odgode impulzivnog imperativa i njegove preobrazbe, bar njegova energetska čimbenika u svjesnu motivaciju. U posljednjoj bi rečenici posebno trebalo naglasiti riječ: odgoda. To je „čarobna formula“ kojom se može ostvariti progresivna gratifikacija. Sublimacija je, konačno, pobjeda progresivnog psihičkog procesa nad regresivnim.

Sublimacija je, nadalje, nesvjesni proces kojim se nagonski id impuls (libido i agresija) koji je neprihvatljiv kako socijalno tako i za ego, pretvara (sublimira) u nespolnu društveno prihvatljivu afektivnost. Primarni nagonski impuls je spriječen u svojem izravnom očitovanju. Preobražaj obuhvaća stvaranje socijalno i kulturno vrijedne aktivnosti: umjetničke, znanstvene i humitarne.

U općem smislu sublimacija je svaki proces u kojemu se neka značajka pretvara u drugu, etički vrijedniju.

Za proces sublimacije je, prema Hartmannu, važan proces **neutralizacije**. Neutralizacijom se libidna i agresivna energija pokreće iz nagonskog u nenagonski oblik i tako se daje na raspolaganje egu. I Hartmann naglašava da je odgoda važan postupak u svrhu neutralizacije (10). Iz toga proizlazi logičan zaključak da su neutralizacija i sublimacija gotovo identične.

Sublimacija i neutralizacija pripadaju progresivnom mehanizmu. Nema sumnje da je u njihovu ostvarenju sadržana i gratifikacija. No, ne smijemo zaboraviti da se cilj nije promijenio, promijenjeni su samo objekt i psihička struktura.

Gardiner postavlja pitanje: Zašto dolazi do neutralizacije? Koje ga psihičke funkcije pokreću i kako? (11) Na ta pitanja nema odgovora u okvirima klasične znanosti.

Ferenci tvrdi da u čovjeku postoji samo nagon za regresijom, dok je tendencija k daljnjem razvoju (tj. progresiji) posljedica vanjskih podražaja koje nas sile na prilagođavanje. Freud se s njime slaže i naglašava da se morao odreći vjerovanja da u čovjeku postoji nagon za usavršavanjem koji ga je doveo na današnji stupanj duhovne učinkovitosti i etičke sublimacije.

Regresija je po Englishevima, kretanje unatrag. To je psihološko vraćanje na ranije i manje zrelo ponašanje. Radi se o manifestaciji primitivnih oblika ponašanja nakon što su već ranije bili naučeni zreliji oblici ponašanja bez obzira je li nezrelo ili primitivno ponašanje stvarno ili je sastavni dio ranijeg ponašanja individue. Psihoanalitičari govore o regresiji kada se radi o vraćanju na stadij infantilnog ponašanja.

Progresija je pojam suprotan regresiji. To je akt napredovanja, promjena u strukturi koja se smatra poboljšanjem.

Na osnovi iznesenih, pretežno psihoanalitičkih pojmova može se zaključiti da je progresivna gratifikacija prisutna u procesu sublimacije. Progresivno označava da ta pojava pripada kasnijim fazama razvitka. Njezina pojava prema psihoanalitičarima nije prirodna. Prirodna je opozicija pojmu progresija, a to je regresija. Progresija je napor, uvjetovan, najčešće vanjskom prisilom i dio je adaptacijskog mehanizma (12).

Gratifikacija u opisanom pojmu usmjeruje na zaključak da se nije odustalo od cilja pretvorbom infantilnog impulsa sublimacijom u progresivni. U oba je slučaja prisutna gratifikacija, samo na različitim razinama. Vjerojatno se radi o tri stupnja priyatnih doživljaja, po I. Kantu, a to su

zadovoljstvo, sreća i blaženstvo (13). Blaženstvo bi odgovaralo najvišem stupnju sublimacije. Zadovoljstvo je, pak, gratifikacija u izvornom Freudovom smislu vezana uz anatomsko-fiziološke pojmove.

Svaka je frustracija poticaj za pretvorbu objekta. Odrasla individua koja nije uspjela svojom ego strukturom drugačije riješiti frustraciju poseže za regresivnim mehanizmima. Tako dolazi do pojave **primarne dobiti**. Pod primarnom dobiti smatra se gratifikacija koju bolesnik ima od svoga simptoma. Radi se o regresiji na rane obrambene mehanizme uz emocionalnu (pretežno parcijalnu) negaciju stvarnosti. Sekundarnu je dobit ponekad u praksi teško razlikovati od primarne. **Sekundarna dobit** je gratifikacija iz stvarnosti na osnovi simptoma ili položaja. Regresivno u njoj je nesposobnost korištenja psihičke strukture za adaptaciju (14).

Progresivna gratifikacija ima značajnu ulogu u psihoterapijskom procesu i u definiranju psihoterapijskog cilja (15).

U psihoterapijskom postupku prvi je „na potezu“ psihoterapeut. Što to znači? Bez obzira na psihoterapijsku tehniku, u tijeku svakog psihoterapijskog procesa, pa i onoga koji pripada psihoanalitičkoj grupi, terapija kod kojih se pretpostavlja psihoterapijska pasivnost, psihoterapeut mora biti uvijek „iznutra aktivan“. Unutrašnja aktivnost uključuje i osobno ustrojstvo psihoterapeuta, tj. njegovu spremnost za progresivnom gratifikacijom (16).

Empatija je, kako kaže Kohut, znanstvena tehnika. Uključuje promatranje kao i svaka druga znanstvena tehnika. Ona uz pomoć introspekcije promatra psihičke objekte, točnije, predsvjesno i nesvjesno područje. Nesvjesno nije dostupno izravnom promatranju nego posredstvom simbola. Među psihičkim objektima najčešće promatramo osjećaje, misli, želje i maštanja. Preduvjet empatiji je vlastito pokretanje narcističnih konfiguracija. U njima se najprije susretnemo sa svojim grandioznim selfom. Već sama empatija dovodi do zadovoljstva zbog pokretanja spomenutih narcističnih konfiguracija koje otvaraju vrata prema empatijskim reakcijama. Psihoterapeut je sebi dozvolio regresiju na prededipsko razdoblje što nesumnjivo ima gratificirajući doživljaj (16). Naizgled se ostvaruje sekundarna dobit. Ali, kako definicija empatije uključuje u sebi i svijest o tim opisanim arhajskim doživljajima, kod empatije postoji i sekundarni proces. Empatija se gotovo isključivo bavi predsvjesnim. Ona je svojevrsni napor kojim se usmjeruje pozornost na predsvjesne sadržaje koji nisu postojali u svjesnom. Kako se u nesvjesnom (kao uostalom i u svjesnom) nalaze simboli nesvjesnoga, empatijska tehnika spoznaje ostvaruje istodobnu prisutnost nesvjesnog i svjesnog. To dovodi do tjeskobe i zato je uvježbavanje empatije stjecanje visokog stupnja tolerancije koja uključuje sposobnost ovladavanja anksioznošću. Za takvu je djelatnost pozvan ego. Empatija je, dakle, funkcija ega. Za tu ego sposobnost potreban je i

prethodni proces neutralizacije i sublimacije koji stvara energiju za empatijski rad. Kako je energija sublimacije istog izvora kao id impulsi i njezino će smanjivanje, tj. trošenje dovesti do zadovoljstva, dakle gratifikacije. Cilj je, dakle isti kao i kod regresivne gratifikacije, tj. sekundarne dobiti. Samo ovdje je riječ o sublimiranoj energiji, koja je progresivni oblik gratifikacije. Empatijski je proces onda gotovo identičan s pojmom progresivna gratifikacija. Progresivna gratifikacija je, međutim, mnogo opisniji pojam jer sadrži ugodu kao krajnju svrhu svih djelatnosti i progresiju kao ocjenu da je riječ o društveno prihvatljivom obliku tih djelatnosti.

U razmišljanja treba uvesti i pojam **samoempatije**. Individua empatizira sa svojim dubljim strukturama, što je značajan postupak za autoedukaciju. Samoempatijskim procesima psihoterapeut povećava razinu svoje tolerantnosti koja je važan preduvjet uspješne empatije (17).

Empatijski „obrazovan“ psihoterapeut razumije emocionalna zbivanja u svom bolesniku. Pri tom on s njime empatizira, što drugim riječima znači da kontrolira svoj kontratransfer. Promatranjem vlastite reakcije psihoterapeut se informira o zbivanjima u bolesnikovu nesvjesnom. No, kako on to svjesno promatra, distanciran je od svojih i bolesnikovih nesvjesnih pulzija. Ali on ih doživljava. Kada ih ne bi doživljavao tada bi naizgled bio emocionalno hladan, a zapravo bi se branio, što bi bilo nestručno držanje psihoterapeuta. S druge strane nestručan je postupak i simpatiziranje s bolesnikovim emocijama, pri čemu nas preplavljaju naše vlastite reakcije na bolesnikove regresivne zahtjeve. Empatiji je pravilan stav (18). Psihoterapeut se ne smije stidjeti svojih emocija koje u njemu pobuđuje bolesnik, ali on je neprestano „iznad njih“. I to je bit empatije.

CILJ I METODA

Na osnovi teorije i vlastitih iskustava, psihoanalitičkim pristupom, definira se i razmatra pojava sekundarne dobiti i progresivne gratifikacije uz prikaz empatijskog doživljaja psihoterapeuta i pacijenta s progresivnom gratifikacijom.

REZULTATI - PRIKAZ BOLESNIKA

Psihoterapeut koji razgovara s bolesnikom, osim informacija koje od njega dobiva, ima vlastitu emocionalnu pratnju tog psihoterapijskog susreta. Bolesnik uz svoje izlaganje, osim depresivnih emocija najčešće pokazuje oštru osudu poslodavca koji mu je dao otkaz. Psihoterapeuta takav susret može uznemiriti. Često se događa da uz svo razumijevanje bolesnikove patnje, psihoterapeuta takvi bolesnici opterećuju i u njemu se javlja negativan stav prema bolesniku, što može u njemu dalje razviti osjećaj krivnje ili bar samoprijekor. Empatiji susret donosi mnogo više terapeuta (i bolesniku) i ostvaruje se znatno

pravilniji ishod. Psihoterapeut introspekcijski prepoznaje svoju agresiju prema bolesniku. S empatijskim saznanjem da je njegova osobna emocija rezonancija na bolesnikove emocije, on u svojoj agresiji (umjesto da se stidi) prepoznaje bolesnikovu agresiju. Bolesnik je jednako tako agresivan prema poslodavcu kao što je i ovaj prema njemu. Bolesnik se brani od svoje agresije jednako kao i što se nedovoljno empatijski obrazovan psihoterapeut pokušava braniti od svoje agresije prema bolesniku.

Empatija uključuje i toleranciju. Ta je tolerantnost posebno potrebna u slučajevima pojave, od super ega, sankcioniranih emocija (a u odnosu na bolesnika takav je slučaj sa svim emocijama). Empatijski osposobljen psihoterapeut ne smatra svoje emocije zabranjenima. On zna da će one ostati samo objekt introspekcije. On si ih može dozvoliti i pritom si istodobno dozvoljava i zadovoljstvo (dakle gratifikaciju kroz te emocije) kako je siguran, kroz svoje osposobljavanje za empatijski rad da će njegove emocije ostati na razini fantazija, ne postoji opasnost da bi učinio psihoterapijsku pogrešku. Pri tome, dalje, osjeća i dodatno zadovoljstvo od sekundarnog procesa.

RASPRAVA

Na ovim se osnovama izgrađuje liječenje bolesnika. Kako? Bolesnik je uvijek u regresiji. Regresivna pozicija pojačava bolesnikov transferni doživljaj kojemu je krajnji cilj gratifikacija, ali u okvirima ove regresije, dakle u stvarnosti i simpatičnim doživljajem, tj. preplavlivanjem emocijama. Dakle, pretežno sekundarnom dobiti. Psihoterapeut to ne dozvoljava, što frustrira bolesnika. No, ako se i psihoterapeut muči u ovim situacijama, tada je psihoterapija blokirana. Osim transferiranja važna je i identifikacija. I premda je psihoanalitički stav da se bolesnik ne smije identificirati sa svojim psihoterapeutom nego mora izgraditi vlastitu strukturu, poželjna je njegova identifikacija s empatijskim sposobnostima psihoterapeuta.

Bolesnik se identificira sa svojim psihoterapeutom. Ta mu je identifikacija znatno olakšana doživljanjem psihoterapeutove gratifikacije. I bolesnik želi svoje zadovoljstvo sa svrhom da bude jednako sretan kao psihoterapeut. Bolesnik će ga nastojati introicirati pogotovo ako je došlo do razvitka idealiziranog transfera. Ako je razina regresije duboka i blizu je simbiozi, tada bolesnikovoj identifikaciji pomaže doživljaj grandioznog selfa i idealiziranog objekta. Psihoterapeut, koji je uz pomoć svojih empatijskih sposobnosti omogućio bolesniku zrcalni transfer, regredirao je također do razine arhajskog narcizma. Ali, regresija je parcijalna. Empatija uz prisustvo samoempatije pomaže psihoterapeutu da se, slikovito rečeno, toliko „izduži“ da emocionalno regredira do arhajskog narcizma, a da je u njegovom psihičkom prostoru istodobno prisutan i sekundarni proces. Zbog toga nema opasnosti za psihoterapeuta, unatoč njegovoj dubokoj regresiji koju je on sebi mogao dozvoliti, jer je istodobno učesnik u regresivnom ponira-

nju i u autoopserviranju, što omogućuje potpunu kontrolu emocija.

Kontrola emocija ne znači njihovo poricanje ili potiskivanje. Kontrola emocija uključuje takvo ego ustrojstvo koje dozvoljava pojavu emocija uz mogućnost izbora oblika i načina „trošenja“ njihova energetskog potencijala. Ova sposobnost pruža ego gratifikaciju.

Empatijska sposobnost psihoterapeuta, u ovisnosti o svojem intenzitetu, omogućuje mu da razumije bolesnika. Neprestanom introspekcijom predsvjesnog (i posredno nesvjesnog) psihoterapeut prepoznaje bolesnikovo nesvjesno. Bolesnik je sada spreman za daljnje psihoterapijske aktivnosti, kao što je npr. interpretacija. Interpretacija nije i ne može biti rezultat sekundarnog procesa psihoterapeuta. Sekundarni proces, tj. vanempatijska metoda u interpretacijskom procesu, moguća je tek nakon što je psihoterapeut skupio podatke introspekcijom u okvirima empatijske metoda rada. Postoje i druge psihoterapijske intervencije koje mogu upotrebljavati empatijske spoznaje.

Progresivni psihoterapijski put je put identifikacije sa psihoterapeutom u dijelu njegovih empatijskih sposobnosti. Uspjeh liječenja bi bila uspješno ostvarena identifikacija. Bolesnik je tada, kao i psihoterapeut, sposoban za progresivnu gratifikaciju.

Bolesnik, koji je relativno lako regredirao u psihoterapijskom ozračju, nastavlja s procesom identifikacije. Identifikacija s psihoterapeutom pojačava regresiju. Bolesnik nema osjećaj krivnje zbog zadovoljstva, koja mu ta regresija pruža jer i psihoterapeut uživa u istoj regresiji, ali u toj identifikaciji bolesnik preuzima i empatijske sposobnosti svog psihoterapeuta. Uz regresiju, prihvaća on dijalogom s psihoterapeutom, a još više neverbalno putem njegovih stavova i njegova ponašanja i promatranja vlastitih emocija.

Postati svjestan svojih emocija i odgoditi akciju koju te emocije motiviraju drugi je dio empatijske djelatnosti. Bolesnik se postupno uči da osvješćivanje emocija i odgoda njihova ostvarenja može također biti izvor gratifikacije.

Uzajamni empatijski doživljaj između bolesnika i psihoterapeuta ne dozvoljava bolesniku da se proces identifikacija zaustavi samo na regresiji. Psihoterapeut odgoda svoje reakcije koje su posljedica empatijskog doživljaja. Pri tome njegova gratifikacija nije umanjena, jer ona ima zadovoljstvo i u sekundarnom procesu. Bolesnik pored takvog psihoterapeuta mora omeđiti opseg svoje regresivne gratifikacije. Započinje proces identifikacije s terapeutom i u opservaciji vlastitih emocija i u njihovoj odgodi. Tek kada bolesnik nauči da mu i ta djelatnost pruža gratifikaciju, osposobio se za progresivnu gratifikaciju.

Psihoterapijski put progresivne gratifikacije tj. psihoterapijski cilj je postati osobom koja u svakodnevnom životu prakticira progresivnu gratifikaciju, mogući je samo ako je psihoterapeut postigao visoki stupanj empatijske sposobnosti.

ZAKLJUČAK

Ponuditi sebe kao objekt identifikacije koji usvaja i osvaja sposobnost progresivne gratifikacije moguće je samo bolesnicima koji posjeduju sposobnosti za bar djelomično razumijevanje te osobine. To su bolesnici kod kojih postoji i motivacija za progresivnom gratifikacijom i kod kojih postoji terapijski cilj koji znači restrukturaciju osobnosti. A one bolesnike koji nemaju takvu inicijalnu sposobnost mora se ostaviti u okvirima regresivne gratifikacije, tj. sekundarne dobiti kao jedinom obliku adaptacije za privremenu trajnu životnu okolnost.

LITERATURA

1. Laplanche J, Pontalis JB. Vocabulaire de la psychanalyse. Paris: PUF, 1997.
2. Harrison S, Carek D. Psychotherapy. Boston: Little Brown Company, 1966.
3. English HB, English ACh. Sveobuhvatni rečnik psiholoških i psihoanalitičkih pojmova. Beograd: Savremena administracija, 1972.
4. Fenichel O. Psihoanalitička teorija neuroza. Zagreb, Medicinska knjiga, 1991.
5. Fairbairn WB. Psihoanalitičke studije ličnosti. Zagreb: Naprijed, 1982.
6. Kohut H. Analiza sebstva. Zagreb: Naprijed, 1990.
7. Freud S. Gesammelte Werke. Frankfurt am Main: Fischer, 1969.
8. Filipović V i sur. Filozofijski rječnik. Zagreb: Nakladni zavod Matice Hrvatske, 1984.
9. Kohut H. Introspektion, Empathie und Psychoanalyse. Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1977.
10. Hartmann H. Ich Psychologie. Stuttgart: Ernst Klett, 1972.
11. Gardiner M. Čovjek vuk i Sigmund Freud. Zagreb: Naprijed, 1981.
12. Bion WR. Elements of Psycho-Analysis. London: Heinemann, 1963.
13. Kant I. Kritika rasudne snage. Zagreb: Kultura, 1957.
14. Greš-Esapović N. Transfer u bolesnika s tendencijom sekundarne dobiti. Magistarski rad. Zagreb: Medicinski fakultet, 1990.
15. Aleksander F. Psychoanalysis and Psychotherapy. New York: Norton, 1956.
16. Sandler J, Dare Ch, Holder A. The Patient and the Analyst. London: Clarke, Doble and Brendon, Ltd, 1973.
17. Poland WS. The limits of empathy. Am Imago 2007; 64: 87-93.
18. Bion W. Learning from Experience. London: Maresfiels Reprints, 1984.

SUMMARY

RELATION BETWEEN SECONDARY GAIN AND PROGRESSIVE GRATIFICATION

A. GREŠ and N. ESAPOVIĆ GREŠ¹

Croatian Association For Patient Rights and

¹Zagreb University Hospital Center, Department of Psychiatry, Zagreb, Croatia

Gratification is the essential motivation factor of the all life activity. Regressive gratification is a spontaneous process. It is found in psychopathology and falls under the definition of secondary gain. It is an integral part of the emphatic ability. Progressive gratification ensures comprehension during empathy and autoempathy – the level of ego maturity depends upon it. The ability of progressive gratification is tightly bound with tolerance. Tolerance ensures the experience of gratification with the presence of emotions as well as during its control. By the process of identification with the psychotherapist during psychotherapy, the patient leaves his regressive gratification easily, aiming for the progressive one. The most important thing for the patient to realize is that gratification is not diminished, but has only changed its goal.

Key words: secondary gain, progressive gratification, sublimation, identification, empathy